مرور

ساده‌ترین خودآموز داستان‌نویسی برای نوجوانان

نوید مددخواه

اگر مبنای پیدایش داستان کوتاه را در ایران یکی بود یکی نبود جمالزاده به حساب بیاوریم و حتی اگر توسعاً هدایت را پدر داستان‌نویسی ایران بدانیم. بیش از چهار دهه گذشت تا اولین کتاب‌های تئوری درباره داستان‌نویسی ترجمه و تالیف شد.

دو کتاب مهم قصه‌نویسی از دکتر رضا براهنی و هنر داستان‌نویسی از ابراهیم یونسی جزء نخستین کارهای مهم در این زمینه محسوب می‌شود. اگرچه این دو کتاب نیز متاثر از مباحث تئوریک و آرای نظریه‌پردازان غرب بود اما توانست پاسخگوی نیازهای علاقه‌مندانی باشد که در اواخر دهه ۴۰ به داستان‌نویسی رو آورده بودند. بعدها جمال میرصادقی با کتاب عناصر داستان و یکی دو کتاب دیگر این فعالیت‌ها را گسترش داد، البته نباید سهم کتاب‌های ترجمه در این حوزه را در آن سال‌ها ندیده گرفت از جمله درباره رمان و داستان کوتاه سامرست موام ترجمه کاوه دهگان و همین‌طور جنبه‌های رمان ادوارد مورگان فورستر ترجمه ابراهیم یونسی.

این کتاب‌ها اغلب فاقد سیر آموزشی بود و در آن بیشتر به تحلیل مباحث تئوری داستان پرداخته می‌شد که عمدتاً برای نویسندگان حرفه‌ای‌تر سودمندتر بود تا نو قلمان مبتدی. بی‌آنکه بخواهیم ارزش‌های جاودان و ماندگار این کتاب‌ها را نادیده بینگاریم در این آثار به‌جای اتخاذ یک سیر آموزشی ساده به اصطلاح‌سازی‌ها دامن زده شده. در اواخر دهه ۵۰ و خصوصاً در چند ساله اخیر در این حوزه ده‌ها اثر تالیف و ترجمه شد. از مهمترین کارهای آموزشی این سال‌ها می‌شود به کتاب «داستان، تعاریف، ابزار و عناصر» نوشته ناصر ایرانی اشاره کرد که برای کانون پرورش فکری کودک و نوجوان تالیف شده بود. بعدها داریوش عابدی و مهدی حجوانی هم دست به تجربیاتی زدند مثل پلی به سوی داستان‌نویسی داریوش عابدی و قصه چیست مهدی حجوانی و . . .

انتشارات هزاره ققنوس با هدف آشنایی نوجوانان با چند رشته هنری تلاش کرده است ساده‌ترین شیوه‌ها را برای آموزش هنرها انتخاب و ارائه دهد. شعر، کاریکاتور، نمایشنامه‌نویسی و داستان‌نویسی از جمله این فعالیت‌ها است. الفبای داستان‌نویسی نوشته محمدجواد جزینی کتابی است با زبانی بسیار ساده برای آموزش داستان‌نویسی. او در مقدمه کتاب می‌گوید: اگر کسی بخواهد هنر نوشتن داستان را یاد بگیرد، حتماً می‌تواند در قفسه‌های کتابخانه شهر، مدرسه یا محله‌اش کتاب‌هایی را پیدا کند که هنر نوشتن داستان را یاد می‌دهند. لابد شما هم به عنوان یک علاقه‌مند به این هنر، یک یا چندتایی از آنها را خوانده‌اید. مطالعه این کتاب‌ها برای کسی که می‌خواهد به‌طور جدی داستان بنویسد، بسیار سودمند است. اما شاید شما هم با من موافق باشید که این کتاب‌ها در کنار همه خوبی‌هایی که دارند، گاهی یک عیب کوچک هم دارند. اغلب این کتاب‌ها برای کسانی سودمندتر است که کمی با هنر داستان‌نویسی آشنا هستند. در میان این آثار شاید به سختی بتوان کتابی را پیدا کرد که زبانی ساده برای کسی که برای اولین‌بار می‌خواهد داستان بنویسد مفید باشد چرا که این کتاب‌ها اغلب برای بزرگسالان نوشته شده. جزینی در این کتاب تلاش کرده است عناصر ضروری داستان را آن هم با منطقی پراتیک با زبانی ساده همراه با مثال‌های روشن ارائه کند. از ویژگی‌های مهم کتاب می‌توان به پرهیز نویسنده از اصطلاح‌سازی اشاره کرد. او به‌آشناترین اصطلاح‌ها بسنده می‌کند. اگرچه تلاش می‌کند تعریف علمی این اصطلاح مخدوش نشود.

آنچه این کتاب را با دیگر کتاب‌ها متفاوت می‌سازد الگوی آموزشی انتخاب شده است. به‌نظر می‌رسد جزینی که سال‌ها آموزش داستان‌نویسی را در سطح‌های مختلف تجربه کرده است در تالیف این کتاب از این تجربیات بهره خوبی برده است. الگوی آموزشی کتاب بر تولید عملی داستان استوار است، یافتن فکری برای نوشتن، نقشه‌ریزی برای داستان، ایجاد کشمکش‌های آدم‌های جهان داستان و طرز حرف‌زدن آدم‌ها و در نهایت ابزار نوشتن داستان. نویسنده فصل «نوشتن داستان را از کجا شروع کنیم» را این گونه آغاز می‌کند: «اگر بخواهیم خانه‌ای بسازیم چه کاری انجام می‌دهیم. شاید یکی بگوید باید آجر و سیمان و گچ تهیه کنیم، یکی دیگر می‌گوید قبل از اینها باید نقشه خانه را تهیه کنیم، چندتایی هم شاید بگویند تیرآهن نیاز داریم و . . . البته که همه این چیزها برای ساختن خانه لازم است اما شاید اولین چیز مورد نیاز زمین باشد زمینی که روی آن باید خانه ساخته شود. برای ساختن خانه داستان هم به یک زمین نیاز داریم و زمین بستری است که داستان روی آن بنا می‌شود.» این بیان روشن و زبان ساده در سرتاسر شش فصل این کتاب وجود دارد.

مثال‌های ساده به روشن‌تر شدن مفاهیم کمک می‌کند. نویسنده در پایان هر فصل تحت عنوان تمرین تکلیف‌هایی را به خواننده پیشنهاد می‌کند، این تمرین‌ها در واقع اهداف آموزشی کتاب را به شناخت‌های عملی تبدیل می‌کند. این کتاب را می‌توان خودآموز ساده داستان‌نویسی برای نوجوانان به حساب آورد. تلاش نویسنده آن است که خواننده نوجوان بتواند با اتکا به مطالعه فصل‌ها نخستین تجربه‌های نوشتن داستان کوتاه را کسب کند. شیوه فصل‌بندی بر الگوی آموزش گام به گام استوار است. برای فهم هر فصل نیاز است که فصل قبلی خوب درک شود. این کتاب را می‌شود یک دوره فشرده آموزش غیرحضوری برای نوجوانان به حساب آورد. ظاهراً دغدغه نویسنده یا ناشر این بوده است که کتاب حجیم نشود، قطع کتاب هم گویای همین ادعا است. اما اگر این بیم نبود نویسنده می‌توانست همراه مباحث نمونه‌های ساده داستانی را به همراه هر مبحث ارائه دهد و بی‌شک جای این نمونه‌ها در اثر خالی است با تمام این اوصاف کتاب الفبای داستان‌نویسی ویژگی‌های منحصر به فرد خودش را حفظ کرده.

راز فرفره‌های عشق

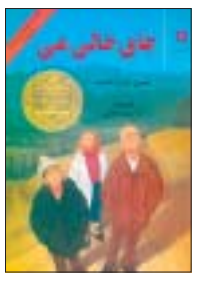

جای خالی می
نویسنده: سینتیا رایلنت
مترجم: نسرین وکیلی
ناشر: چشمه
کتاب ونوشه، ۱۳۸۴

پرناز نیری: همه موجودات، حشره و ماهی و آدم، همه می‌میرند. چرا چنین اتفاقی می‌افتد کسی نمی‌داند. درک آن خیلی سخت است حتی برای آدم‌بزرگ‌ها. وقتی عزیزی را از دست می‌دهی دردناک است. دیگر نیست که با او حرف بزنی، بخندی و جای او خالی خواهد بود. قبول آن سخت است اما هم مرگ بخشی از زندگی است و هم اندوه و سوگواری. شدت اندوه به میزان علاقه ما بستگی دارد. یکی دو دهه بیش نیست که نوشتن داستان با موضوع مرگ برای کودکان و نوجوانان باب شده است. پیش از این چون مرگ با رنج و ترس از ناشناخته‌ها سروکار دارد در میان کتابدارها و والدین طرفدار نداشت. نگرش به این قضیه عوض شده و در حال حاضر تامل در این واقعیت زندگی را برای رشد کودک و نوجوان حتی لازم می‌دانند.

داستان جای خالی می با «وقتی می‌مرد» آغاز می‌شود. به نظر نمی‌آید که برای کتاب کودک و نوجوان شروع خوشحال‌کننده‌ای باشد، اما سینتیا رایلنت می‌داند که چطور در داستان غمناکش شخصیت‌هایی که خوی و خصلت عجیبی دارند را درگیر چالشی احساسی و انسانی کند که نتیجه‌ای امیدوارکننده از کار درآید. همراه با سامر دختر ۱۲ ساله روایت‌کننده داستان می‌شویم و زندگی و روابط انسان‌ها را از نزدیک تجربه می‌کنیم. با او به تماشای آن همه لطافت و زیبایی می‌نشینیم و راز فرفره‌های عشق، رویا، مرگ، روح و قدرت را درمی‌یابیم. سامر بعد از اینکه بین فامیل دست به دست می‌شود در شش سالگی به فرزندخواندگی زن و شوهری پیر و عاشقی به نام می و اب درمی‌آید. وقتی که سامر دوازده‌ساله می‌شود می می‌میرد. مرگ ناگهانی او سامر را به شدت ناراحت می‌کند اما اب را واقعاً از پا درمی‌آورد. سامر می‌داند که اگر نتواند مرهمی برای دل شکسته اب پیدا کند او هم می‌میرد و بعد خودش می‌ماند تنها با فرفره‌ها. سردرگمی خیلی به درازا نمی‌کشد. در سوگ عزیزشان نشسته‌اند که در باز می‌شود، پسری دم در ظاهر می‌شود با یک چمدان پر از عکس. او که همکلاسی سامر است و به نظر سامر عقل درست و حسابی هم ندارد، وارد ماجرا می‌شود و با آن شخصیت سرخوش و فارغ‌البالش زندگی آنها را به نوعی روشن و شاد می‌کند. او مشعل را به دست می‌گیرد تا بتواند آنها را از تاریکی جهنمی بیرون ببرد. در خاطرات خود از زندگی با می و اعتقادات خود به مرگ و آن دنیا و زندگی بعد از مرگ با هم و با کلتوس، دوست تازه از راه‌رسیده خود، سهیم می‌شوند تا خود و زندگی را بشناسند. سرانجام سامر چون دوروتی در داستان جادوگر شهر از برای دور کردن اندوه با اب و کلتوس همسفر می‌شود تا التیامی برای غم از دست دادن می پیدا کند. آنها می‌خواهند با کمک واسطه راهی به دنیای دیگر پیدا کنند و نشانی و ندایی از می بیابند تا تحمل جای خالی او را برایشان آسان‌تر کند. اما اگر آنچه را که برای ادامه زندگی لازم دارند نشنوند چه اتفاقی خواهد افتاد. چه چیزی به جسم آنها جان دوباره خواهد بخشید. با سامر همراه می‌شویم که تجربه بسیار باارزشی خواهد بود.

به دنبال همه آرزوها

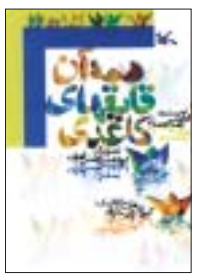

همه قایق‌های کاغذی
نویسنده: احمدرضا احمدی
تصویرگر: ابوالفضل همتی آهویی
گروه سنی: د - هـ
ناشر: کانون پرورش فکری، ۱۳۸۴

نلی محجوب: همه ما آرزوهایی داریم و نمی‌دانیم کی، کجا و گاه چگونه به آنها دست پیدا می‌کنیم. آرزوهایی که گاه به همراه انتظار طولانی و فرساینده فراموش می‌شوند. روزمرگی رنگ همه چیز را از بین می‌برد و این همه سبب می‌شود تا رنگ‌ها و زندگی را فراموش کنیم.

«همه آن قایق‌های کاغذی» انتظاری است برای رسیدن به آرزوها.

پسرک چشم‌آبی قایق‌های رنگی را در یک روز جمعه به دریا می‌سپارد و نام خود را بر هر یک از آنها می‌نویسد و هنگام غروب قایق‌ها محو می‌شوند و پسرک هر شب خواب قایق‌های کاغذی را می‌بیند که یک روز جمعه باد آنها را برده است.

پسرک تنهاست. همان انسان تنها و آرزومندی که منتظر است تا اتفاقی بیفتد و در این انتظار پیر می‌شود و حالا یک پیرمرد چشم‌آبی است که هر روز جمعه کنار دریا منتظر است.

«در همه سال‌ها همه جمعه‌ها ساحل نشینان کنار دریا، پیرمردی را با چشمان آبی می‌دیدند که از سپیده صبح تا غروب آفتاب به دریا خیره بود. پیران ساحل می‌گفتند پیرمرد چشم‌آبی را از کودکی تا پیری همه جمعه‌ها کنار دریا دیده بودند که از سپیده صبح تا غروب آفتاب به دریا چشم دوخته است. . . .»

پیرمردی که کسی نامش را نمی‌داند و صدایش را نشنیده و هر روز جمعه با لباس سیاه منتظر می‌ماند تا یک شب بهاری که دریا قاصدک‌هایی را به ساحل می‌آورد. و این نشانه‌ای است که همه می‌دانند در پس آن اتفاقی رخ می‌دهد.

روز جمعه است و ساحل‌نشینان پیرمرد چشم‌آبی را می‌بینند که لباس آبی به رنگ دریا به تن کرده است.

باد آرام قایق‌ها را با خود می‌آورد. قایق‌هایی با رنگ‌های مختلف که در هر یک نشانه‌ای از زندگی و امید نهفته است. شادی، امید، ساز و رنگ به زندگی مردم بازمی‌گردد. این کتاب هم مثل سایر آثار احمدرضا احمدی مملو از رنگ است و آدم‌هایی که بسیاری چیزها را فراموش کرده‌اند و نیاز به تلنگری دارند تا به یاد بیاورند هستی خود را.

در همه آن قایق‌های کاغذی هم احمدی مثل سایر آثارش رنگ‌ها را به بازی می‌گیرد. پسرک با چشمان آبی قایق‌هایی با رنگ‌های مختلف به دریا می‌فرستد و در بازگشت این قایق‌ها برکت و رنگ با هم به سراغ مردم می‌آید.

«ساحل‌نشینان دیدند: باد آرام، قایقی به رنگ قهوه‌ای به ساحل آورد. قایق قهوه‌ای پر از سازهای موسیقی بود.

ساحل‌نشینان دیدند: باد آرام، قایقی به رنگ پرتقال به ساحل آورد. قایق پرتقالی پر از هزاران برگ کاغذ سفید و جعبه‌های انبوه از مداد رنگی بود.»

اما داستان به گونه‌ای فانتزی نوشته شده و از ذهن خواننده آشنایی‌زدایی می‌کند و حقیقت انسانی را به رخ می‌کشد و ما را با خیال کودکی به دنیای آرزوها می‌برد. اما به امر انتظار کمتر در حوزه نوجوان پرداخته شده است و گاه شکل کلیشه‌ای به خود گرفته اما احمدی به گونه‌ای دیگر به آن نگاه کرده است، انتظاری که شاید برای خود شخصیت اصلی که از کودکی تا پیری به آن دچار بوده به ظاهر چیزی نداشت اما انتظار او و امیدش دیگران را به آنچه می‌خواهند رساند و به گونه‌ای ایثار و گذشت را در قالب انتظار به تصویر کشیده است.

«سال نو که در ساحل تحویل شد، مردان، ماهیان را به دریا ریختند و دانه‌های گندم، شاخه‌های انگور و درختچه‌های پرتقال و لیمو و نارنج را در ساحل کاشتند.

سال نو که در ساحل تحویل شد جوانان، سازها را نواختند، تا آن روز کسی در ساحل، صدای سازها را نشنیده بود.

و در پی این انتظار زندگی شکل می‌گیرد و در این زندگی است که پیرمرد جاودانه می‌شود.

و با زنجیره‌ای از کنش‌ها ذهن را درگیر می‌کند تا از تنهایی خود بیرون بیاییم و با تصاویر و رنگ‌های داستان و با آهنگ کلام نویسنده همسفر شویم. داستانی که خط زندگی است و به شکلی خطی از کودکی تا محو شدن شخصیت اصلی با او همراه است.

احمدرضا احمدی در داستان‌هایش به دنبال هستی و حقیقت انسانی است و با بهره‌گیری از تصاویر و رنگ به خوبی از پس به تصویر کشیدن ذهنیاتش برمی‌آید، داستان‌های او تصاویری است که با توصیف و موقعیت شکل می‌گیرد و معمولاً در مقابل آدم‌هایی که فراموش شده هستند و گاه همه‌چیز را فراموش کرده‌اند، شخصیتی قرار می‌گیرد که همه آنچه را که از یاد برده‌اند به یاد آورند.

احمدرضا احمدی حتی به مرگ هم با دیدی هستی‌گرایانه می‌نگرد:

«کسی ندانست پیرمردی که چشمانی به رنگ دریا داشت، کجا رفت؛ اما همه می‌دانند در خانه و در اتاق‌های خانه او چهارفصل سال گشوده است. . . .»

نویسنده به این طریق به هستی پس از مرگ اشاره‌ای دارد و به باورها و یادهایی که می‌ماند و خاطره‌هایی که جایگزین ذهن می‌شود.

از نقاط قوت دیگر کتاب می‌توان به تصاویر ابوالفضل همتی آهویی در کنار کلام احمدرضا احمدی اشاره کرد که دنیای خیال و آرزوهای متن را به تصویر کشیده و آن را کامل کرده است.

همتی به خوبی توانسته از پس تصویرگری ذهن نویسنده برآید و با تصاویری ساده مفاهیم داستان را به تصویر بکشد.

پنجره‌ای رو به اتاق دایلی

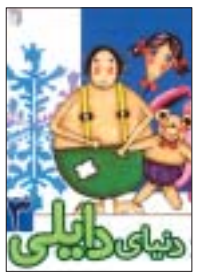

دنیای دایلی
سید جواد راهنما
تصویرگر: نیوشا شریفی
ناشر: طرح و اجرای کتاب
تیراژ: ۵۵۰۰
قیمت: ۴۰۰ تومان

میترا صادقی: در سال‌های اخیر بازار ترجمه از زبان‌های غیرفارسی گرم بوده است آمارها نشان می‌دهد روند رو به رشد ترجمه در برخی از سال‌ها به تالیف هم پهلو زده است. اگرچه ترجمه آثار مناسب کودک و نوجوان می‌تواند برای خوانندگان و نوجوان ایرانی جذاب باشد اما همه این آثار دارای این ویژگی نیست. در میان آثار ترجمه شده گاهی به ترجمه‌های بسیار ضعیف و متوسط برمی‌خوریم.

در حالی که در میان مولفان ایرانی هستند نویسندگانی که توانایی خلق آثار جذاب و خواندنی را دارند.

حتی گاهی اوقات ناشران تمایلی به کتاب تالیف پیدا نمی‌کنند چرا که کتاب ترجمه شده هم تصاویر آماده، هم ماکت مهیا و هم حق‌الترجمه کمتری لازم دارد.

نشر طرح و اجرای کتاب به تازگی مجموعه‌ای تحت عنوان «دنیای دایلی» نوشته سیدجواد راهنما با تصویرگری نیوشا شریفی را در سه جلد منتشر کرده است.

سیدجواد راهنما فارغ‌التحصیل رشته هنر است و در نشریات کشور چند سالی فعالیت داشته و کار فیلمسازی هم کرده است. او در این سه‌گانه سعی کرده است مسائل مهم کودک را در خانه با زبانی ساده و خیال‌انگیز به تصویر بکشد. او شخصیتی آفریده به نام دایلی، دایلی مثل گلابی است با شلوارکی دوبنده.

نویسنده کتاب سعی کرده است از طریق این شخصیت به ظرایف دنیای کودکانه نزدیک شود، ریزه‌کاری‌هایی که بزرگترها آن را نمی‌بینند یا فراموش می‌کنند یا در پس غرغرهایشان پنهان می‌شود اما راهنما آن را با زبانی کودکانه بازگو می‌کند و با یک بازی ساده کودک را وامی‌دارد تا به اشتباهش پی ببرد و بی‌آنکه مستقیم گویی کند کودک را وامی‌دارد تا به جبران خطاها بپردازد.

او تلاش کرده است تا کودک را در مقابل کارهایی که انجام داده قرار دهد و کودک در این مواجهه تصمیم بگیرد که چه کاری صحیح و چه کاری غلط است.

انتخاب کتاب مناسب برای کودکان و خواندن آن به وسیله بزرگسالان از جمله عواملی است که می‌تواند کودکان را به خواندن علاقه‌مند کند. وقتی برای کودکان این امکان مهیا باشد تا در داستان‌هایی که می‌خوانند تصویری از خودشان را ببینند رفته‌رفته یاد می‌گیرند که به همراه قهرمانان داستان به تجربه و خطا دست بزنند و علاقه‌مند می‌شوند تا این دنیای دور و نزدیک به خودشان را بارها و بارها تجربه کنند.

کودکان دوست دارند تا شخصیت‌های داستان‌هایی که می‌خوانند با یکدیگر مهربان باشند و عواطفشان را در گفتار و کردارشان نشان دهند.

اگر خرس کوچک دایلی بیمار است باید با مهربانی از او مراقبت شود و اگر به مسواک زرد بی‌توجهی شده باید حتماً مورد توجه قرار گیرد.

اینها مبنایی است برای آموزش به کودکان به گونه‌ای غیرمستقیم. بچه‌ها در همان سنین ابتدایی وقتی مادر یا پدرشان برایشان داستان می‌خوانند وارد دنیایی خیالی و دل‌انگیز می‌شوند.

آنها که در خیال کودکانه‌شان با عروسک‌ها و خرس‌هایشان به مهمانی می‌روند و چای می‌خورند در کتاب‌هایی که می‌خوانند رویاهایشان به حقیقت می‌پیوندد. و می‌بینند که اشیا در این کتاب‌ها مثل آدم‌ها شاد می‌شوند و غمگین و به نوعی پاسخی است به جاندارپنداری آنها.

و باور می‌کنند که می‌شود با آنها دوست بود و بازی کرد. دنیای دایلی جایی است که دایلی کوچک همه این فرصت‌ها را به خوانندگانش می‌دهد.

فرصتی برای تجربه کردن، فرصتی برای مهربانی و فرصتی برای دوست شدن با اشیا.

دایلی یک روز وقتی بیدار می‌شود صدای گریه‌ای می‌شنود اما بی‌توجه به بازی با اسباب‌بازی‌هایش مشغول می‌شود، ناهار می‌خورد، شام می‌خورد و باز صدای گریه را می‌شنود. وقت خواب تازه می‌فهمد که با مسواک کوچکش بازی نکرده و او را فراموش کرده است. دایلی با مسواک کوچک بازی می‌کند. همین دغدغه در نقاشی کردن روی دیوار اتفاق می‌افتد و باز دایلی که اشتباه کرده است دیوارهای اتاقش را از دست می‌دهد و می‌فهمد که جای نقاشی روی کاغذ است نه دیوار. دایلی در یک شب سرد خرس کوچکش را بیرون جا گذاشته و او را فراموش کرده است و حالا وقت آن است که اشتباهش را جبران کند. او از خرس مواظبت می‌کند و خرس خوب می‌شود.

در انتهای داستان سوم دایلی بعد از اینکه اسباب‌بازی‌هایش را در کمد می‌گذارد با خوشحالی می‌خوابد. او خوشحال است و این پاداش تمام کسانی است که انجام کارهای خوب را فرا می‌گیرند و نویسنده تلاش می‌کند این را به کودکان آموزش دهد.

به نظر می‌رسد سه‌گانه دنیای دایلی فرصتی است که در میان داستان‌های ترجمه یک بار دیگر به سراغ داستانی تالیفی با زبانی روان برویم و ناشر کتاب یک بار این فرصت را برای ما مهیا کرده است.

خرس کوچولو دیگر بزرگ شده

نویسنده: مارتین وادل
ترجمه: رضی هیرمندی
ناشر: افق، ۱۳۸۴
گروه سنی: ب

هیربد کهن: شخصیت‌های جانوری در کتاب‌های خردسالان کنش‌هایی همانند انسان‌ها دارند و مشکلاتی که این شخصیت‌ها با آن روبه‌رو هستند، می‌تواند به رشد شخصیت کودکان کمک کند. در حقیقت می‌توان گفت آثاری با شخصیت‌های جانوری این مجال را به کودک خردسال می‌دهد تا ارتباط صمیمانه‌تری با آنها برقرار کند و سبب رضایت‌شان شود، زیرا آفرینندگان این آثار شخصیت‌های جانوری را به رویارویی و چیرگی بر ترس‌ها و عواطف مشترک با کودک و حس‌های او وامی‌دارند. در آثار «مارتین وادل» خرس‌هایی را می‌توان یافت که کودک به راحتی با آنها ارتباط برقرار می‌کند و در موقعیت‌های مشابه با خود او قرار دارند. ترس‌هایی مشترک، نیاز به توجه و بازی، کنجکاوی، مشغله والدین و . . . مجموعه داستان قصه‌های خرس کوچولو و خرس بزرگ پیشتر توسط رضی هیرمندی ترجمه شده بود و داستان «خوش بخوابی خرس کوچولو» نام کتاب دیگری است که با همین رویکرد اخیراً توسط انتشارات افق به چاپ رسیده است.

کودکان در دوره‌های پیش‌دبستانی بازنمایاندن دنیای کودکانه خود را فرا می‌گیرند و به مرور به این تشخیص می‌رسند که دیگران هم مانند آنها دارای احساس‌هایی هستند و با درک این احساسات به آرامی از مشارکت در فعالیت‌های گروهی و بازی لذت می‌برند. آنها به تدریج نتایج! خوب و بد کار را درک می‌کنند، کودکان ترس‌هایی غیرمنطقی همچون ترس از تاریکی، رعد و برق و جانوران و ترس از تنهایی را بروز می‌دهند. از گشت و گذار در محل‌های جدید و آشنا لذت می‌برند و به تدریج از آرام نشستن و گوش سپردن به قصه‌هایی که برایشان خوانده می‌شود لذت می‌برند. از طرف دیگر کودکان به محیطی امن و پرمهر نیاز دارند و این امر به آنها کمک می‌کند تا بهتر «من» خود را بشناسند و اعتماد به نفس پیدا کنند و خودشناسی و احساس استقلال یکی دیگر از مراحل رشد کودکان خردسال است که باید به آن بها داد. اما «مارتین وادل» خالق «قصه‌های خرس کوچولو و خرس بزرگ» همه این موارد را در این مجموعه آثار جای داده است. او کودک و مراحل رشدش را می‌شناسد و از طرفی به موقعیت، احساسات و مشغله والدین توجه دارد و در حقیقت هر دو طرف را درک می‌کند. این نویسنده با بهره‌گیری از شخصیت این دو خرس به راحتی با مخاطب ارتباط برقرار می‌کند و در خلال داستان به والدین هم چگونه رفتار کردن با کودک و نیازهای او را گوشزد می‌کند و از طرف دیگر موقعیت و احساسات والدین را هم برای کودک باز می‌گوید.

می‌توان گفت در لایه‌های زیرین کتاب‌های وادل گفتمانی بین والدین و کودکان برقرار است.

«داستان خوش بخوابی خرس کوچولو» داستان خرس کوچولویی است که استقلال فردی را تجربه می‌کند و احساسش نسبت به خرس بزرگ مانع از فراموش کردن و ترک کردن او است:

«خرس کوچولو از تخته سنگ‌های روی خانه‌شان که اسمش «غار خرس» بود بالا رفت. آن بالا جایی به اندازه خرس کوچولو با یک خرده بزرگتر بود. خرس کوچولو با خودش گفت: «این جا می‌توانم یک غار برای خودم داشته باشم، با میز و صندلی و تختخواب.»

و در ادامه خرس بزرگ به خرس کوچولو کمک می‌کند تا وسایلش را از روی تخت سنگ‌ها به غارش ببرد. درست همان حمایت و هدایت والدین در کمک به استقلال فرزندشان. در هنگام خواب هم خرس بزرگ همین شیوه را به کار می‌گیرد و به خرس کوچولو می‌گوید: «خوش بخوابی، خرس کوچولو. اگر به من احتیاج داشتی، پایین توی غارمان هستم.»

و در حقیقت به این طریق حمایت خودش را در تمام لحظه‌ها به خرس کوچولو یادآور می‌شود.

اما موقع خواب خرس کوچولو می‌گوید: «نکند خرس بزرگ دلش برای من تنگ شده باشد.» و به همین دلیل به دیدن خرس بزرگ می‌آید.

و دیالوگ بین این دو صمیمیت و محبت والدین و فرزندان را یادآور می‌شود و در انتها «خرس بزرگ در حالی که خرس کوچولو را در آغوش داشت روی صندلی نشسته بود. کنده‌ها توی بخاری آهسته آهسته می‌سوخت. خرس بزرگ، زیر لب گفت: «خوش بخواب خرس کوچولو.»

اما خرس کوچولو حالا دیگر خوابیده بود.»

مارتین وادل نویسنده ایرلندی این مجموعه تاکنون بیش از دویست کتاب برای کودکان و نوجوانان نوشته است. او جوایز گوناگونی از جمله دو بار جایزه «اسمارتیز» را دریافت کرده و برنده جایزه هانس کریستین اندرسن نیز شده است.

معرفی کتاب

تازه‌های موسسه نشر چیستا

کتاب خواندن فارسی‌آموز ادبی ۲ نوشته محمدهادی محمدی و با تصویرگری علی عامه‌کن در نمایشگاه کتاب عرضه شده. این کتاب از مجموعه کتاب‌های آموزشی خلاق کودک‌محور است که در ادامه فارسی‌آموز ادبی (پایه نخست) منتشر شده است. این سری کتاب‌ها، زبان را از راه ادبیات آموزش می‌دهد. گام نخست با فارسی‌آموز پایه برداشته شده است و کتاب دوم این مجموعه با این هدف فرآوری شده است که آموزش زبان همراه با لذت ادبیات و آشنایی با مفهوم‌های اجتماعی به پیش می‌رود. این کتاب در حقیقت آموزش زبان فارسی در پایه دوم است و گام دوم در آموزش محسوب می‌شود. ساختار این کتاب از جنبه اصولی در امتداد کتاب اول است. نخودی در بخشی از داستان‌ها به تنهایی و در بخش دیگر همراه با نخودفرنگی در داستانک‌هایی به آموزش زبان فارسی می‌پردازد. این دو شخصیت کوچک درگیر موضوع‌ها و پدیده‌هایی می‌شوند که پرسش‌ها یا دشواری‌های زندگی انسان امروز است. تنهایی و گریز از آن، نگهداری از محیط‌زیست و مهاجرت در جهان امروز، بخش‌هایی از این موضوع‌ها هستند که در کنار آموزش زبان فارسی طرح شده‌اند. باید توجه داشت که گنجایش کودکان برای شنیدن و خواندن داستان‌های ادبی، بیش از متن‌های خشک درسی است و مهم‌تر از آن، در زبان‌آموزی از راه ادبیات، کوتاهی یا بلندی داستان اهمیت ندارد. آنچه مهم است، درگیر شدن کودک با متن و مفهوم ارائه شده در هر داستان است. البته این کتاب با کتاب نخست تفاوت‌هایی دارد از جمله دولایه شدن زبان و داستانک‌ها و بخش نگاه تازه در بخش پایانی هر داستان و تمرین دستوری بخش مهم دیگری از آموزش زبان فارسی است که برپایه گسترش درک ساختار زبانی برنامه‌ریزی شده است. پرسش‌های بنیادین برای هر داستانک با هدف ایجاد گفت‌وگوهای دونفره و گروهی برنامه‌ریزی شده است. کتاب کاروزری به همراه این کتاب برای کار و تمرین فارسی‌آموز ادبی است که به زبان‌آموزان موقعیت واژه و کاری را که در جمله انجام می‌دهد آموزش می‌دهد. این مجموعه گروه‌های سنی پیش‌دبستان، سال نخست دبستان، سال‌های دوم تا چهارم دبستان، کودکان کم‌توان ذهنی و جسمی و کودکان در وضعیت ویژه و گروه سنی آزاد از کودک تا بزرگسال، زبان‌آموزان درون و بیرون ایران را شامل می‌شود.

«گام‌به‌گام با تاریخ» نام کتاب دیگر از این انتشارات است که تهیه و تدوین آن را زهره قائینی برعهده داشته است. این کتاب در حقیقت دستنامه‌ای برای علاقه‌مند کردن کودکان و نوجوانان به دانش تاریخ و کمک به آنها برای درک بهتر مقوله‌های تاریخی برمبنای کتاب‌های تاریخ ادبیات کودکان ایران است. این کتاب شامل دو بخش است. بخش اول از شیوه‌های سهیم شدن تاریخ با کودکان و نوجوانان از راه فعالیت‌های خلاق فرهنگی و هنری سخن می‌گوید و بخش دوم فعالیت‌هایی را در برمی‌گیرد که به شکل مستقیم با درس‌های فارسی یا ادبیات، تاریخ ادبیات، تاریخ و علوم اجتماعی در پایه‌های گوناگون درسی پیوند دارند. کتاب به‌گونه‌ای طرح‌ریزی شده که آموزگاران در هر مقطع تحصیلی می‌توانند بخش‌هایی از کتاب را برمبنای درک، علاقه و پرسش‌های گروه سنی مخاطب و محتوای کتاب‌های درسی گزینش کنند و فعالیت‌هایی را پیرامون آن شکل دهند. از طرفی این دستنامه، راهنمای کتاب مرجع «تاریخ ادبیات کودکان ایران» برای مخاطبان کودک و نوجوان است. در حقیقت این کتاب پاسخگوی والدین و آموزگاران به‌عنوان منابع مهم اطلاعاتی برای کودکان و نوجوانان خواهد بود.

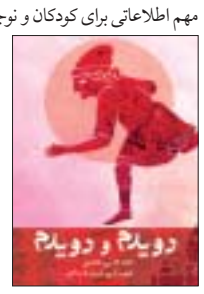

«دویدم و دویدم» به روایت محمدهادی محمدی با تصویرگری حسن عامه‌کن نام کتاب دیگری از شرکت نشر چیستا است که برای گروه سنی الف و ب به چاپ رسیده است. دویدم و دویدم یکی از کهن‌ترین ترانه- متل‌های ایرانی است. در حقیقت این ترانه- متل روایت داد و دهش است، از یک دست بگیر و از دست دیگر ببخش و در این بده‌بستان چهره‌های گوناگون کار و زندگی به کودکان خردسال شناسانده می‌شود. در بازآفرینی این ترانه- متل گاهی زبان و کارها همساز با زندگی امروزی شده است.

افسانه درخت خرما و بزی با بازآفرینی محمدهادی محمدی و تصویرگری علی عامه‌کن برای گروه سنی ب و ج به چاپ رسیده است. این اثر بازآفرینی افسانه درخت آسوریگ است. درخت آسوریگ کهن‌ترین متن ادبی کودکان ایران، یکی از شاهکارهای هنر و ادب ایرانیان باستان است که پیشینه آن به ۲۵۰۰ سال می‌رسد. افسانه درخت آسوریگ منظوم است و اصل این افسانه به زبان پهلوی است. دکتر ماهیار نوابی این اثر را به فارسی برگردانده و این بازآفرینی برمبنای ترجمه وی به زبان آهنگین و امروزی انجام گرفته است.

«آلبوم شاهنامه» نام مجموعه تصویرهای نسخه‌های چاپ‌سنگی شاهنامه است که بیشتر در دوره قاجار در ایران و هند تصویرگری و چاپ شده است. این آلبوم روایت تصویری از شاهنامه است، از داستان چگونگی سرودن آن تا داستان‌های شاهان اسطوره‌ای و تاریخی از خاندان پیشدادیان تا فروپاشی ساسانیان. آلبوم شاهنامه به سنجش و تحلیل تصویرهای نسخه‌های چاپ‌سنگی شاهنامه‌های منتشر شده در هند و ایران می‌پردازد و کوشش می‌کند تا سرچشمه‌ها و منابع زیبایی‌شناسانه این تصویرها را کشف کند.